

Med livet framför sej av Émile Ajar

Läraryntroduktion

Få av mina böcker har så många understrykningar, marginalanteckningar och inringade sidnummer som Émile Ajars *Med livet framför sej*. Jag kan inte heller läsa den utan att känslorna flödar över. Sorgen svider och skrattet vet inte sin plats utan släpper väder varhelst jag läser. Likaså bara måste jag läsa högt ur den, gång på gång. För att andra ska höra hur bra det är. För att känslorna blir lite för starka och jag inte vill bära dem ensam. För att jag vill älska och krama den där lilla Momo. Men också för att det är som om man smittas av romanens genomsyrande budskap: Vikten av att behålla sin medmänsklighet, sin empati i alla läger. Livet är skit, men vi måste ta hand om varandra ändå. Inte bara sin biologiska familj, om man har turen att ha någon, utan alla de människor livet har hakat fast i en. Man inte kan leva utan att ha nån att tycka om, som Momo säger.

Några aspekter som för mig gör *Med livet framför sej* till en så berörande bok.

BERÄTTARRÖSTEN:

Berättarrösten i *Livet framför sej* är så osedvanligt genuin och drabbande. Ajar var tidigt ute med att använda en talspråklig stil och han gör det med absolut tonsäkerhet. Att se tillvaron genom Momos ögon är som att plötsligt se livet lite, lite skarpare. Momos brist på formell skolning i kombination med en brutal fostran i livets hårda skola, och en osedvanlig känslighet ger en perspektivförskjutning som liknar barnets i *Kejsarens nya kläder*. Momo berättar rakt av vad han ser och upplever. Han sorterar inte. Han skildrar fördomar, livets fulhet och skönhet, åldrandets bedrövlighet och vuxnas fel och brister utan något socialt filter. Ändå blir det aldrig elakt eller syniskt. Hans blick är full av medmänsklighet och ömhet, som när han berättar om madame Rosa: "På vår gata sa man att hon inte hade nåt hjärta, och inte heller hade hon haft nån som riktigt brydde sej om henne. Hon hade klarat sej i sextifem år utan hjärta. Vid tanken på det ville man nästan förlåta henne". I och med uttalandet avslöjar han att det i själva verket finns en liten pojke som bryr sig väldigt mycket om madame Rosa.

TRAGIKOMIKEN:

Genom Momos egna tolkningar och missuppfattningar snubblar man som läsare på skrattet och faller rakt in i sorgen. Ett exempel är den scen där Momos pappa äntligen dyker upp, men då inte alls motsvarar Momos förväntningar. Ajar skruvar till Momos beskrivning så den ter sig absurt rolig och ger därmed också en både sannare, naknare och sorgsnare bild av mötet mellan Momo och Youssef Kadir än om han bara hade beskrivit mannen rakt av.

"Han hade slagit upp kragen på rocken och hade i likhet med många skalliga inte ett hår på huvet. Hatten höll han i hand för att visa att han inte hade glömt bort den. Jag hade inte en aning om var han kom ifrån nånstans, men nåt så osäkert hade jag nog aldrig sett. Han stirrade vilt på mej, och då gjorde jag detsamma för att bli kvitt, och jag garanterar att man bara behövde kasta ett öga på den där figuren för att fatta att det var säkrast att huka sej ner innan allt brakade ihop, rena paniken alltså."

I det läget är det ganska bra att ha haft en mamma "som knegade med fittan" då man kan avsäga sig en obehaglig far med tanken på att det finns så många andra möjliga fäder.

SPRÅKET OCH AVSLÖJANDET AV FÖRDOMAR:

Med hjälp av språkets lekfullhet avslöjar Ajar gång på gång de fördomar som frodas i samhället. Momo berättar att skvallret från Orléans var när judarna *inte* sövde ner vita kvinnor och skickade dem till en bordell (s.28). Eller att det hos doktor Katz finns många veneriska sjukdomar på grund av emigrantarbetarna, som skaffar dem innan de kommer till Frankrike för att ligga det Sociala till last (s. 54). Ibland blir syrigheten starkare än söttman, exempelvis då Momo berättar om ett mord på en svart man som polisen struntat i att utreda. De är inte franska medborgare och polisen bryr sig bara om folk som verkligen finns (s. 43). Ajar låter samhällets fördomar reflekteras som i en skrattspegel och avslöjar dem då i all sin förvridna och groteska absurditet.

SPRÅKET OCH IDENTITETSKONSTRUKTIONEN:

Momos berättelse börjar med orden: "Först måste jag bara tala om att vi..." och så rasar hela berättelsen fram som en enda flodvåg, osorterad, intensivt, motsägelsefull, intelligent och känslösam. På sista sidan får vi veta att han berättar allt om sitt liv för den kvinna som blivit hans nya modersfigur. Vi vet också att madame Rosa dött och att Momo var nära att dö han med. När hon miste livet hade inte han heller något liv. Genom språket och med en åhörarens uppmärksamhet rekonstruerar han dock sitt jag, sin identitet. En variant av samma tema är när monsieur N'Da Amédée med madame Rosas hjälp skriver brev hem till sina föräldrar. Han blir jämt arg för han med sitt "dåliga sortiment" inte kan hitta de rätta uttrycken och alla underbara saker stannar därför kvar i hjärtat (s.41). Hans brist på språkliga uttryck tvingar honom att uppfinna en falsk identitet som hans ord kan beskriva. Momo å sin sida har en författares känslighet. Han har ett brett sortiment för att uttrycka allt det hans hjärta rymmer.

ALLMÄNGILTIGHETEN:

Man skulle kunna tro att det vore svårt att relatera till Momo, madame Rosa och alla de andra i Bellville. Deras liv, yrken och öden skiljer sig från de flesta människor man har i sin närhet. Men i Momos mikrokosmos trängs alla de stora livsfrågorna varje människa i varierande grad går och bär på. Tankar på livet och döden och däremellan åldrandet. Den faktiska eller existentiella ensamheten. Den lilla människan i förhållande till gud. Allra mest handlar *Med livet framför sej* om människans behov av sammanhang, att höra till och bli sedd, att ha en familj. Att få älska och bli älskad.

Klassrumsfrågor

Vad handlar "Med livet framför sej" om? Kan du berätta det viktigaste med högst fem meningar?

Var utspelar sig romanen? Beskriv miljön så utförligt du kan. Vilka sorters människor befolkar den? Finns det något som förenar dessa människor?

När huvudpersonen Momo börjar sin historia berättar han allra först om en del av huset där han bor. Vilken detalj är det? I sin berättelse återkommer han till detta element om och om igen. Varför är det så viktigt? Vad tror du att det representerar?

Som läsare får man lära känna huvudpersonen Momo en liten bit i taget, precis som Momo själv fått pussla ihop sin rätta identitet. Vad har du fått veta om honom? Vem är han? Hur gammal är han? Var kommer han ifrån? Vad är det madame Rosa är så orolig för när hon pratar om våldstendenser och "bli ärftlig"? Berätta så mycket du kan om hur Momo är som person och använd gärna citat ur texten som stöd.

Berätta om madame Rosa. Vem är hon? Vad har hon för historia? Vad har hon och Momo för relation? Vad känner Momo för madame Rosa och vice versa? Varför stannar han hos henne? Varför går Momo så ofta till doktor Katz (se s. 29 och s. 53f.)?

Inom litteratur och film m.m. brukar man tala om modersfigurer och fadersfigurer. Det är karaktärer som inte nödvändigtvis är en mamma eller pappa, men som representerar en far eller mor på något sätt. Vilka är Momos modersfigurer respektive fadersfigurer?

Läs om segelbåten i doktor Katz mottagning på nedre halvan av s. 28. Momo säger "Det var nog ombord på doktors segelbåt som jag för första gången gav mej iväg långt bort. Fram till dess kan jag egentligen inte påstå att jag var ett barn." Vad tror du att han menar att han inte var ett barn innan? Varför seglar han iväg i båten? Jämför detta stycke med passagen om lejonet på s. 56 ff. Vilken är skillnaden mellan Momos lejon och madame Rosas lejon? Momo säger att de "gjorde två helt olika lejonhonor åt oss var och en, men det rår ju ingen för". Varför blev de så olika?

För att ha en romantitel med ordet "liv" i sig handlar boken mycket om döden. Hur hanterar Momo madame Rosas döende? Vad menar han när han kräver att doktor Katz ska ge henne abort (s. 185)? Varför vill han det? Och varför måste det utföras av en jude?

Berättarstrukturen i boken är ju lite speciell. Å ena sidan är det en och samma berättare tillika huvudperson hela tiden. Å andra sidan hoppar jagberättaren Momo konstant runt i sin egen berättelse. Han börjar på en tråd, associerar till något annat, går tillbaks, går omvägar och genvägar osv. Hur upplever du bokens uppbrutna berättarstruktur? Är den svår eller lätt att hänga med i? Vem är det egentligen Momo berättar allt för?

Språket i boken och Momos sätt att uttrycka sig är både komiskt och rörande. Välj ut tre citat du fastnat för och motivera varför du plockade ut just dessa citat. Läs dem högt för klasskompisen bredvid dig.

Emile Ajar är pseudonym för Romain Gary. Gary skrev ett flertal böcker innan han i all hemlighet gav ut *Med livet framför sej*. Att personen Gary dolde sig bakom författaren Ajar avslöjades inte förrän efter hans död. Vad tror du man kan ha för motiv för att dölja sin sanna identitet eller anta ett annat namn i yrket? Känner du till några aktuella pseudonymer?

Länkar:

Med livet framför sej finns som film från 1977 med titeln *Madame Rosa*:

http://en.wikipedia.org/wiki/Madame_Rosa

Dramatiseringen av boken är mycket populär i Frankrike:

<http://www.youtube.com/watch?v=6UwLV89FDAE>

Intressant radiointervju med Romain Gary/Emile Ajar. OBS. Hans pseudonym var hemlig fram till hans död. Intervjun berör alltså honom bara i författarrollen Gary.

<http://www.youtube.com/watch?v=e1zNgOeG6Kg&p=57D6536642560657&playnext=1&index=54>

Tips:

Text till text: *Med livet framför sej* är en av författaren Jonas Hassen Khemiris favoritböcker. Man kan jämföra *Med livet framför sej* och *Ett öga rött* och fundera på om Khemiris debut hade blivit densamma om han inte hade läst och älskat berättelsen om Momo.